

методів (і за відсутності єдиної), ці методи можна певною мірою упорядкувати, асоціювавши їх з трьома базисними аспектами спілкування: комунікативним, інтерактивним і перцептивним компонентами [1].

У першому випадку домінують групові дискусії, у другому – сензитивні тренінги, у третьому – рольові ігри. Слід зазначити, що такий вид навчання реалізується в умовах особливим чином організованої інтенсивної взаємодії студентів у малій групі.

По-друге, науково-дослідна діяльність вимагає обов'язкового залучення студентів до наукової творчості, критеріями якої можуть стати: задоволеність участю в колективній роботі чи індивідуальною роботою з науковим керівником (міжособистісні відносини, стимулювання оцінкою, заліком, заохоченням); позитивна внутрішня мотивація (бажання займатися науковою діяльністю, прагнення зберегти свій статус); самооцінка творчої групи (загальний позитивний підсумок успішності роботи).

По-третьє, науково-дослідна робота студентів повинна організовуватися системно, в контексті цілісного процесу професійно-особистісного становлення фахівця-менеджера готельно-туристичної індустрії. Навчання дослідницькій діяльності здійснюється цілеспрямовано – в процесі навчально-дослідної і науково-дослідної роботи. Остання передбачає не „учнівський” рівень досліджень, а наукову значущість отриманих результатів.

Ефективність вимірюється ступенем взаємодії з навчальним процесом та його системною організацією, специфікою цілей і завдань. У зв'язку з цим, крім створення сприятливого творчого середовища, дотримання принципу взаємної відвертості педагога й студента, важливо навчати методам свідомої психорегуляції, що дозволяють збільшувати ступінь вивільнення творчого потенціалу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз програм фахових дисциплін професійної підготовки майбутнього менеджера готельно-туристичної індустрії показав, що вони побудовані на засадах кредитно-модульної системи навчання, але при цьому не повністю відповідають вимогам формування комунікативних умінь, зокрема в них не визначено перелік базових професійних умінь та однозначних критеріїв оцінки розвитку комунікативних умінь студентів у контексті специфіки їхньої майбутньої професійної діяльності. Готовність до застосування комунікативних умінь постає як цілісна система властивостей, результат синтезу світоглядного, наукового, життєво-практичного досвіду студентів.

Література

1. Андреева Г. М. Социальная психология : учеб. для вузов / Г. М. Андреева. – М. : Аспект Пресс, 2000. – 375 с.
2. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.
3. Лазарев В. С. Подготовка будущих педагогов к исследовательской деятельности : монография / В. С. Лазарев, Н. Н. Ставринова. – Сургут : РИО СурГПУ, 2007. – 162 с.
4. Приходько М. І. Педагогіка вищої школи : курс лекцій для магістрів / М. І. Приходько. – Запоріжжя : ЗДУ, 2001. – 97 с.
5. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі / З. І. Слєпкань. – К. : Вища школа, 2005. – 239 с.

Аннотація. В статті розглядаються організаційно-педагогічні умови формування комунікативних умінь майбутніх менеджерів, визначені фактори, які впливають на формування комунікативних умінь студентів-менеджерів готельно-туристичної індустрії в процесі їх професійної підготовки.

Ключові слова: організаційно-педагогічні умови, гендерні знання, гендерна ідентичність, комунікативні умови, особистісний підхід.

Summary. The article dwells on the organizational and pedagogical forming conditions of communicative skills for would be managers determined factors, which influence into the forming conditions of communicative skills for would be managers of hospitality industry in the process of their professional training.

Key words: organizational and pedagogical conditions, gender knowledge, gender identity, communicative skills, personal approach.

УДК377.3

Герасімова Н. Є.

ДО ПИТАННЯ ВПЛИВУ ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНОГО КОНФЛІКТУ НА ПОРУШЕННЯ ВЗАЄМВІДНОСИН У СПІЛКУВАННІ

Анотація. У статті розглядаються проблеми підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ. Присвячується увага толерантності як новому методологічному інструменту взаємодії в системі „викладач-студент”.

Ключові слова: комунікативна толерантність, педагогічна майстерність, професійна підготовка, психологічна компетентність.

Постановка проблеми. У період реформування вищої школи зростає увага до подальшої наукової розробки теоретичних і прикладних аспектів проблеми адаптації студентської молоді до нових умов навчання. Головна мета освіти й завдання держави щодо її реалізації визначаються законами України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, „Про загальну середню освіту”, Національною доктриною розвитку освіти. Швидкі соціальні зміни, що характеризують сучасне життя, змушують молодого фахівця постійно

переглядати свої життєві позиції і змінювати себе, адаптуючись до нових умов життєдіяльності. Це ж стосується і студентської молоді, яка повинна адаптуватися до умов конкретного вищого навчального закладу. Розвиток особистості студента в процесі адаптації до умов навчання у вищих навчальних закладах викликає зміну інтересів, поглядів, ціннісних орієнтацій, життєвих планів, ідеалів, домінуючих мотивів, нерідко супроводжується внутрішньоособистісними конфліктами. У зв'язку з тим, одним із важливих елементів підготовки майбутніх фахівців є попередження негативних явищ у студентських колективах, зокрема, своєчасне вирішення їх внутрішньоособистісних конфліктів у період адаптації до умов вищих навчальних закладів.

Аналіз актуальних досліджень. Різні аспекти проблеми внутрішньоособистісних конфліктів, їхніх джерел, шляхів подолання були предметом вивчення як у вітчизняних, так і у зарубіжних вчених (Ю.О. Александровський, В.Є. Василюк, Є.О. Донченко й Т.М. Титаренко, О.І. Захаров, К.С. Калмикова, О.М. Леонтьєв, Г.В. Ложкін, О.Р. Лурія, В. М. М'ясищев, М.І. Пірен, Н.І. Пов'якель, В.В. Столін, Є.В. Фанталова, В. Франкл, З. Фрейд, К. Хорні, А.І. Шпіллов та ін.).

Метою нашої статті є з'ясування сутності внутрішньоособистісних конфліктів у майбутніх фахівців та апробації запровадження в практику методичних прийомів запобігання їх впливу на взаємовідносини у професійному спілкуванні.

Виклад основного матеріалу. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості, як найвищої цінності суспільства. При цьому основними принципами освіти визначаються гуманізм, демократизм, пріоритет загальнолюдських духовних цінностей. Цілком зрозуміло, що втілювати в життя ці принципи повинні викладачі, адже саме від них залежить духовне здоров'я прийдешніх поколінь, майбутнє України. Саме тому важливого значення набуває проблема підготовки і становлення творчої особистості викладача-професіонала, максимального творчого потенціалу кожного педагога. Як відомо, особистісні проблеми людини безпосередньо впливають на її спілкування з оточуючими. Це особливо актуально для педагогічного спілкування.

Психологічні дослідження довели, що оптимізація відчуття особистісного „Я” одночасно сприяє також і виникненню у індивіда готовності до сприйняття інших. Особистісна деструкція суб'єкта, яка визначає дисфункції спілкування, може виражатися в замаскованих невротичних симптомах, які часто не розпізнаються суб'єктом. При цьому в поведінці починають домінувати ірраціональні компоненти.

Здебільшого в поле свідомості суб'єкта потрапляють наслідки дії внутрішньоособистісного конфлікту: відчуття напруженості, тривоги, очікування невдачі, підвищена агресивність та інші. Такі деструктивні прояви психіки, які породжуються дією внутрішньоособистісного конфлікту, призводять до порушення конфліктів з іншими людьми. За таких обставин неминуче виникають психологічні бар'єри і в молодого викладача в процесі спілкування зі студентами. Більш того, такі деструктивні явища спілкування спонукаються, як правило, несвідомими фіксаціями власного дитинства, тому й не піддаються саморегулюванню. При цьому здійснюється гіперболізація негативних якостей людини (студента), егоїстичне прагнення ствердження гідності власного „Я”, оскільки Я-концепція інтегрована Я-образами (і продовжує безперервно формуватися ними).

Викривлення Я-образу природно тягне за собою викривлення Я-концепції, деформуючи самооцінку. Зазначені прояви розпочинаються з негативних сумнівів у правильності (адекватності) своєї поведінки відносно „Ти” до усвідомлення свого „Я” схильного до агресії. Розпочинається конфлікт із захисту своїх інтересів, а закінчується захистом свого „Я”, своїх підсвідомих ціннісних структур, зрештою „ядра” свого „Я”, своєї Я-концепції. Викривлення Я-образу означає порушення консенсусу й комунікації, що сформувалися раніше, взаємних переконань в істинності певних положень, подій тощо. У розвитку конфліктні порушення в Я-образах опонентів призводять до формування у кожного образу ворога, тобто такого Я-образу, в якому домінують очікування від „Ти” негативних оцінок, очікування інших пов'язані з агресивною поведінкою.

Причини відсутності єдності з самим собою, внутрішньої цілісності по різному інтерпретуються в сучасній та зарубіжній психології. Популярними є психоаналітичні уявлення про неусвідомлені причини і джерела внутрішньоособистісних конфліктів. Згідно з ними, причинами конфліктів є протидіючі сили „Воно”, „Его”, „Супер-Его”, а саме: комплекс неповноцінності, який протистоїть прагненню до досконалості (А. Адлер) [1]; несумісні невротичні потреби, які одночасно спонукають людину прагнути до інших людей, проявляти агресивність до них і бажати бути від них незалежною (К. Хорні) [4]; психологічні кризи, які виникають в процесі формування ідентифікації особистості (Е. Еріксон) [5].

Конфлікт – це завжди порушення психологічної гармонії, яка тягне за собою деструктивність. Особливо дезадапційною для виховної взаємодії викладача зі студентами є тенденція знецінювання позитивних якостей іншої людини, дискредитація її гідності, а також прагнення маніпулювати її поведінкою.

Неусвідомлений характер системи внутрішньоособистісного конфлікту знижує рівень контролю і свободи дії за вибором. Суб'єкт при цьому обмежений у використанні власного особистісного потенціалу, професійних знань, що значно знищує його соціальну та професійну захищеність. Це свідчить про те, що процес адаптації молодого викладача до педагогічної професії є залежним від його особистісних характеристик. Провідними в цьому процесі є здатність молодого фахівця до самоусвідомлення, прояви захисних тенденцій, конфліктогенність, породжувана внутрішньою суперечливістю „Я” структури та інш. Ця обставина зумовлює об'єктивну необхідність пошуку шляхів і засобів надання молодому фахівцю дійової психологічної допомоги у формуванні необхідних особистісних якостей. Тому, так важливо, щоб фахова підготовка не обмежувалась засвоєнням знань, а забезпечувала б опанування фахівцем інструментарієм пізнання себе, інших людей у процесі спілкування. Для того, щоб змінити негативні якості фахівця, необхідно включити його в таке спілкування, яке дозволить досліджувати себе, дослідити й розв'язати свої особистісні проблеми, пов'язані з внутрішньоособистісним конфліктом, тобто з неусвідомленими аспектами власної психіки.

У дослідженні внутрішньоособистісного конфлікту відкриває багатопланові можливості метод, розроблений академіком АПН України Т. С. Яценко, – метод активного соціально-психологічного навчання (АСПН) [6]. Його перевагою над іншими формами групової роботи є те, що навчання будується на матеріалі мимовільної, спонтанної активності його учасників, що дозволяє вивчати механізм внутрішньої обумовленості поведінки.

В основі функціонування груп АСПН лежить прагнення учасників навчання оволодіти процесом власного самопізнання та пізнання іншої людини психодіагностикою. Все це забезпечує позитивні самозміни, а, отже, підвищує відповідальність фахівця за свою поведінку.

Для оптимальної адаптації до педагогічної професії недостатньо фахових (стандартних) знань, а необхідно ще й володіти рефлексивними (соціально-перцептивними) знаннями й психологічним інструментарієм пізнання себе та іншої людини в процесі спілкування. Наші дослідження в групі АСПН дозволяють констатувати взаємозв'язок категорії відношення з внутрішніми конфліктами. Останні породжують деструкції особистості, що проявляється в егоцентричних тенденціях, егоїзмі стосунків з іншими людьми, схильності до дискредитації значимості іншої людини (студента), викривлення реальності та ін.

Фіксація внутрішніх конфліктів на дитячих потягах до близьких людей нерідко надає інфантильний відтінок відношенням. Стабільність відношень непродуктивно набуває ригідного характеру внаслідок стандартизованості поведінкових проявів, які властиві внутрішньоособистісному конфлікту. Таким чином, психокорекція особистісних якостей молодого фахівця потребує використання таких методів, які б дозволили нівелювати негативні наслідки дії внутрішньоособистісних конфліктів, пов'язаних з неусвідомленими аспектами психіки. Саме таким завданням відповідає метод активного соціально-психологічного навчання.

Психодіагностика в групі АСПН, завдяки її динаміці, має процесуальний характер і дозволяє безболісно виявити дезадапційні прояви поведінки молодого фахівця в ситуації спілкування. Ці прояви нівелюються самою атмосферою спілкування в групі АСПН, якій властива демократизація відносин, їх гуманізація, рівність позицій і партнерства в стосунках.

Наші дослідження молодих учителів в групі АСПН дозволили діагностувати глобальні передумови дезадапційних проявів психіки – порушення її цілісності, викликані внутрішньоособистісними конфліктами. Саме тому застосування методу АСПН дозволило нам торкнутися важливого питання пов'язаного з виявленням особистісної проблеми суб'єкта, яка ґрунтується на певному стабілізованому внутрішньому конфлікті.

Особистісна проблема є нерозв'язаною для суб'єкта без психологічної допомоги. Завдяки дії системи „психологічних захистів” здійснюється суб'єктивна інтеграція психіки, яка виражається в ілюзорній адаптації особистості до колег та студентів. Ця ілюзорність проявляється у викривленні соціально-перцептивної інформації в інтересах ідеалізованого „Я”. Інформація, яка не відповідає тенденціям та „вимогам” до зворотнього зв'язку ідеалізованого „Я”, певним чином піддається викривленню, пропускам, зашумленню, що без сумніву дезадаптує особистість. Процес нівелювання таких деструктивних проявів не є простим, бо механізми такої ілюзорності, суб'єктивної інтеграції та об'єктивної дезінтеграції спрацьовують на несвідомому рівні і не піддаються саморегуляції та самоконтролю. Щоб забезпечити такий самоконтроль, а значить підвищити адаптаційні резерви психіки молодого фахівця, необхідно виявити інфантильні витoki таких деструкцій, пов'язаних з історією життя суб'єкта, з певними фіксаціями на значущих людях дитинства.

Розширення процесу самоусвідомлення відбувається не відразу і здійснюється у відповідності з точністю психодіагностики особистісних передумов дезадапційних проявів поведінки, викривлення

соціально-перцептивної інформації, дискредитації значимості „Я” інших людей (студентів), відношень до них (тенденцій агресії та недоброзичливості, егоцентризм та егоїзм). Цьому сприяє як вся система організації навчання АСПН, так і окремі її методики.

Про те, що позитивні зміни в особистості після закінчення занять з АСПН зберігаються, свідчать обстеження молодих учителів, що пройшли АСПН після одного року роботи в школі. протягом трьох років. Результати багаторічного вклученого спостереження під час проведення груп АСПН дають підставу вважати, що таке навчання сприяє гармонізації системи відношень, а усвідомлення особистісної структури відбувається на рівні конструктивних змін в напрямку розв'язання внутрішньоособистісного конфлікту, що значно полегшує процес професійного становлення молодого фахівця.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, з нашої точки зору, метод активного соціально-психологічного навчання (АСПН) у комплексі з класичним дослідженням відкриває великі можливості у дослідженні питань вирішення внутрішньоособистісних конфліктів. Його перевагою над іншими формами групової роботи є те, що навчання будується на матеріалі мимовільної, спонтанної активності його учасників, що дозволяє вивчити механізми внутрішньої обумовленості поведінки.

Література

1. Адлер А. Нервический характер / Под ред. Э.В. Соколова. – С.Пб.: Университетская книга, 1997. – 387 с.
2. Ішмуратов А. Т. Конфлікт і згода. Основи когнітивної теорії конфліктів. – К.: Наук. думка, 1996. – 190 с.
3. Ложкин Г. В., Повякель Н.И. Практическая психология конфликта. – К.: МАУП, 2000. – 255 с.
4. Хорни К. Ваши внутренние конфликты. – С.Пб.: Лань, 1997. – 212 с.
5. Эрикссон Э. Идентичность: юность и кризис: Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1996. – 344 с.
6. Яценко Т. С. Активная социально-психологическая подготовка учителя к общению с учащимися. – К.: Освіта, 1993. – 208 с.

Аннотация. В статье рассматриваются проблемы подготовки будущих специалистов в ВУЗе. Уделяется внимание толерантности как новому методологическому инструменту взаимодействия в системе „преподаватель–студент”.

Ключевые слова: коммуникативная толерантность, педагогическое мастерство, профессиональная подготовка, психологическая компетентность.

Summary *Problemy preparations of future specialists in Higher Institutes are examined in the article. Attention of tolerance is spared as new to the methodological instrument of cooperation in the system „teacher–student”.*

Key words: communicative tolerance, pedagogical trade, professional preparation, psychological competence.

УДК 377. 031

Гириловська І.В.

МАТЕМАТИЧНА ОСВІТА – ЗАПОРУКА УСПІХУ У ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИЧИХ КАДРІВ В ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ БУДІВЕЛЬНОГО ПРОФІЛЮ

Анотация. У статті розглядається проблема математичної підготовки учнів професійно-технічних навчальних закладів будівельного профілю та пропонуються окремі шляхи її розв'язання на прикладі стереометричних задач на побудову.

Ключові слова: математична освіта, професійна спрямованість, практична діяльність, стереометричні задачі на побудову, переріз многогранника.

У Національній доктрині розвитку освіти України зазначається, що освіта – це основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави. Вона є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені [1]. Зміни у сучасній професійній освіті спрямовані на формування конкурентоспроможного фахівця, здатного працювати в нових ринкових умовах. Але формування такого спеціаліста в першу чергу залежить від якості отриманої освіти, зокрема, математичної, яка є базовою для вивчення основ наук, оволодіння професійними знаннями та вміннями. В професійно-технічних навчальних закладах (ПТНЗ) математична освіта здобувається учнями в процесі загальноосвітньої підготовки, яка здійснюється за програмами для загальноосвітньої школи і не зорієнтована на основні цілі закладу – підготовку робітника певної професії.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що питання методики навчання математики в своїх працях розглядали Л.М. Лоповок, Л.С. Атанасян, З.І. Слєпкань, О.В. Погорєлов, Н.А. Тарасєнкова, М.І. Бурда, Г.П. Бєвз, В.О. Швець та інші. Пошук шляхів підвищення якості математичної освіти в ПТНЗ здійснювали М.В. Миронюк, О.Є. Волянська, С.П. Тагієв, Г.В. Ворковецька, Т.Н. Альошина, Р.С. Руднік та інші. Але проблема геометричної підготовки учнів ПТНЗ будівельного профілю до кінця не вирішена. *Мета статті* – показати важливість геометричних знань та умінь у підготовці кваліфікованих робітників будівельної галузі та запропонувати шлях підвищення якості математичної підготовки на прикладі навчання учнів розв'язувати стереометричні задачі на побудову.